

**ADVIES INZAKE ONTWERP-GEBIEDSVISIE
VOOR DE SPUIKOM TE OOSTENDE-BREDENE**

28440

Nummer : IN.A.2002.196
Datum : 14 oktober 2002
Auteur: Olivier Dochy

Vlaams Instituut voor de Zee
Flanders Marine Institute

1. Inleiding

Naar aanleiding van de vraag van de Beheerscommissie van de Spuikom te Oostende-Bredene, werd ook door het Instituut voor Natuurbehoud een advies over de ontwerp-gebiedsvisie uitgebracht.

Wij wensen hier geen standpunt in te nemen over het te kiezen scenario, maar wensen wel een aantal zaken rond de ecologische waarde en de potenties van de Spuikom te benadrukken. In elk voorgesteld scenario zijn er mogelijkheden om die waarde te verhogen.

2. Inhoudelijk commentaar bij het rapport

Het rapport is overzichtelijk en geeft een duidelijk beeld van de technische aspecten van het beheer van de Spuikom. Wel missen we achtergrondinformatie over zowel het recreatieve gebruik als de ecologische waarde.

Voor personen die niet veel ervaring hebben met de Spuikom is het niet mogelijk om een duidelijk beeld te krijgen van de intensiteit van de recreatie, en al zeker niet over de verschillen tussen de seizoenen. Zo kan moeilijk geoordeeld worden of het tijdelijk volledig of permanent lokaal afsluiten van de Spuikom voor watersporters een grote of kleine invloed op die recreatie zou betekenen.

Verder is het hoofdstuk over de beschrijving van de ecologische waarde van de Spuikom beperkt tot een heel summiere opsomming op p. 55 en een gedetailleerde uitleg over de ecotoxiciteit van zware metalen. Nergens worden cijfers opgenomen over de aantallen en soorten watervogels die de Spuikom bezoeken, of over het rijke onderwaterleven en de evoluties hierin.

Op het Instituut voor Natuurbehoud is een lange tijdreeks beschikbaar met tellingen van watervogels op de Spuikom tijdens de wintermaanden (contactpersoon: Koen Devos, 02/558 18 27 of via Olivier Dochy). Hieruit blijkt dat met name tijdens strenge winters het belang van de Spuikom hoog is en van nationaal belang voor overwinterende watervogels van diverse soorten. Tijdens zachte winters is het een regionaal belangrijk pleister- en rustgebied voor watervogels. Bovendien komen er in de winterperiode dagelijks tot enkele duizenden meeuwen slapen.

Over de flora van het gebied is evenmin informatie te vinden. Op p. 53 staat de enige aanwijzing met de melding dat er "veel woekering van gras en onkruiden tussen de stenen" voorkomt. Zitten hier zoutindicerende soorten tussen die op bepaalde potenties kunnen wijzen ?

Met deze gegevens is het dan ook moeilijk om een concreet inrichtingsadvies te geven wanneer men niet zeer goed vertrouwd is met het gebied.

3. Visie

Er worden 4 mogelijke scenario's voorgesteld op p. 90 die uiteindelijk nog moeten verfijnd worden tot concrete maatregelen. Hierna worden per scenario enkele bedenkingen geformuleerd.

Scenario 1 : hoofdfunctie ecologie

Een hoofdfunctie ecologie kan geen betrekking hebben op de plas alleen. De oevers van de Spuikom zijn nu volkomen onnatuurlijk verhard. De beste resultaten op natuurlak zouden verkregen worden door een deel van de oevers natuurlijk in te richten zodat een natuurlijke overgangszone tussen een zilte schorre-achtige vegetatie en het diepere water voorkomt. De oevers die het minste onderhevig zijn aan golfslag (zuidwest-oever) komen het best in aanmerking voor een vegetatierijke oever, de zones met veel golfslag voor een slikrijke oever (b.v. noordkant t.h.v. resterende weidegebied). Op deze laatste plaats is bovendien een rechtstreeks of bijna rechtstreeks contact met het achterland mogelijk wat belangrijke meerwaarden biedt. Dergelijke oevers hebben voor de watervogels een belangrijke functie als rustgebied, o.a. bij hevige wind, of eventueel zelfs als broedgebied. In dit scenario passen ook drijvende kunstmatige of aan te leggen eilandjes die sterns als broedvogel kunnen aantrekken. Het bouwen van een golfbreker op een strategische plaats met goed zicht vanop de wal kan rustige zones scheppen die vooral bij winderig weer sterk in trek zullen zijn bij watervogels. Mits goed ingeplant kunnen die dan goed zichtbaar zijn voor wandelaars en natuurliefhebbers. De lokale vogelkijkers hebben het beste beeld van de verspreiding van de vogels over de plas en kunnen hierover ongetwijfeld advies geven. Naast hun functie voor vogels en bodemdieren, kunnen deze oeverzones ook voor tal van bedreigde zoutminnende planten een interessant gebied vormen. Gemotoriseerd verkeer op de oevers past niet bij dit scenario.

Het spreekt vanzelf dat het potentieel van de plas voor natuureducatie met dergelijke projecten sterk zou toenemen.

Scenario 2 : hoofdfunctie watersport

Een dergelijk scenario wordt ongunstig geadviseerd, omdat met name 's winters (oktober-april) grote aantallen watervogels overwinteren. In elk geval moeten tijdens vorstperiodes, wanneer de grootste aantallen voorkomen, de watersportactiviteiten op minstens een deel van de plas achterwege blijven om de nodige rustgelegenheid te voorzien. De Spuikom vriest zelden toe en is dan voor veel watergebonden vogels de laatste plek in de wijde omgeving waar ze kunnen rusten, zich wassen en voedsel zoeken. Slechts enkele soorten watervogels kijken uit naar zee bij vorst (b.v. Brilduiker en Fuut).

Scenario 3a : hoofdfunctie windenergie

Deze hoofdfunctie wordt ongunstig geadviseerd wegens de aanwezigheid van veel massale vogelbewegingen in en rond de Spuikom. Het betreft vooral soorten die de Spuikom ofwel overdag, ofwel 's nachts gebruiken. Sommige soorten eenden die overdag op de plas verblijven, vertrekken 's avonds om in de omliggende weiden te gaan grazen. De Aalscholvers zoeken overdag voedsel en vertrekken 's avonds naar hun slaappleats. 's Morgens vroeg vindt uiteraard de omgekeerde beweging plaats. Nog grotere vliegbewegingen komen voor van meeuwen die de Spuikom gebruiken om zich te poetsen en er 's nachts te slapen. Er is veel uitwisseling met waterrijke gebieden in de buurt. Eén van de veel gebruikte vliegroutes loopt via de "gele" strook aan de noordkust (zie windplan p. 80) naar de weilanden net ten noorden van de plas.

Omwille van al deze vliegbewegingen is het gebied (met 300-500 m buffer) opgenomen in de beleidsondersteunende vogelatlas van het Instituut voor Natuurbehoud.

Op basis van de voorlopige onderzoeksresultaten betreffende de effecten van windturbines op vogels (Everaert et al. 2002 a), de gegevens uit de beleidsondersteunende vogelatlas (Everaert et al. 2002 b), en op basis van de criteria met betrekking tot natuur uit de Omzendbrief EME/2000.01. (Ministerie Vlaamse Gemeenschap, 2000) moeten we het plaatsen van windturbines aan de Spuikom negatief adviseren.

De vogelatlas werd opgemaakt in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, (project windturbines en vogels in Vlaanderen) en zal naast de overige ruimtelijke gegevens uit het Windplan Vlaanderen als een belangrijk beleidsondersteunend instrument gebruikt worden. Eind 2002 of begin 2003 zal deze atlas verspreid worden, samen met een aanpassing van de ruimtelijke kaarten van het Windplan Vlaanderen (via een geoloket op de website van het OC-GIS-Vlaanderen).

Scenario 3b : hoofdfunctie waterkracht

Wanneer van de Spuikom een volledig getijdengebied zou gemaakt worden, scheidt dat natuurlijk droombeelden van een slikken- en schorregebied dat bijzonder rijk kan zijn aan bodemorganismen en steltlopers. Door het dagelijks laten leeglopen van de Spuikom, zouden eendachtigen en futen er veel minder terecht kunnen. Het lijkt onwaarschijnlijk dat een natuurlijk getijdenregime haalbaar is met de huidige infrastructuur. Het duurt nu immers meerdere getijdenperiodes vooraleer de Spuikom afgelaten is. Een hoger debiet zorgt voor te veel problemen in de havengeul en kan dus ook niet. Door deze veel langduriger en niet-natuurlijke getijdencyclus zal de diversiteit aan organismen vermoedelijk veel lager zijn dan in een echt getijdengebied met een lagere te verwachten natuurwaarde als gevolg. Bovendien is de waterkwaliteit van de havengeul niet goed voor de ontwikkeling van een rijk bodemleven. Vandaar dat het weinig waarschijnlijk is dat dit scenario een belangrijke meerwaarde voor de natuur zou betekenen.

Scenario 4 : hoofdfunctie aquacultuur

Het aflaten van het water van de Spuikom noopt de aanwezige watervogels om elders hun heil te gaan zoeken. Met name tijdens vorst- en stormperiodes kan dit voor de vogels zeer moeilijk zijn en vraagt dit veel extra energie. De aquacultuur-exploitant zal, vermits hij met dit scenario het monopolie heeft over de Spuikom, ongetwijfeld niet opgetogen zijn met grote aantallen vogels door het risico op bacteriële besmetting vanwege de uitwerpselen en door predatie van oesters tijdens droogleggingen. Het onaantrekkelijk maken van de Spuikom voor vogels is het logisch gevolg, waardoor de natuurwaarde flink zal dalen.

Een vijfde scenario wordt niet voorgesteld, waarbij aan de drie hoofdfuncties, namelijk recreatie, natuur en aquacultuur een gelijk gewicht wordt gegeven. Dit is zowat de huidige situatie die wellicht op sommige punten nog kan verbeterd worden. Voor de ecologie wordt hierbij gedacht aan :

- de afbakening van een watersportvrije zone, minstens tijdens de wintermaanden oktober-april (voor de afbakening hiervan kunnen lokale vogelkijkers adviseren; zij weten het beste waar de meeste vogels zich ophouden op de plas)
- vaarverbod tijdens vorstperiodes (één bootje kan al heel wat verstoring veroorzaken)
- natuurlijke oeverinrichting waar mogelijk, niet alleen voor de fauna, maar ook voor de zeer typische en bedreigde flora van zoutminnende vegetaties
- geen windmolens in de buurt
- aanleg van drijvende sterneneilandjes (vloten met zand) in recreatievrije zone ('s zomers, april-september); dit kan in ondiepe delen van de plas waar surfers en zeilers niet komen.

Over de verkeerssituatie rond de Spuikom, pontons, aanlegsteigers en dergelijke, spreken we ons niet uit, aangezien deze onderwerpen enkel door met het gebied goed vertrouwde personen te evalueren zijn.

Brussel,
14 oktober 2002

Olivier Dochy
medewerker provincie West-Vlaanderen
Instituut voor Natuurbehoud

Referenties :

EVERAERT J., DEVOS, K. & KUIJKEN, E., 2002 a. Windturbines en vogels in Vlaanderen. Voorlopige onderzoeksresultaten en buitenlandse bevindingen. Rapport van het Instituut voor Natuurbehoud 2002.03, Brussel.

EVERAERT J., DEVOS, K. & KUIJKEN, E., 2002 b. Vogelconcentraties en vliegbewegingen in Vlaanderen. Beleidsondersteunende vogelatlas - achtergrondinformatie voor de interpretatie. Rapport van het Instituut voor Natuurbehoud, Brussel (in opmaak).

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP, 2000. Omzendbrief EME/2000.01. 2000. Afwegingskader en randvoorwaarden voor de inplanting van windturbines. Belgisch Staatsblad, bl. 30220. Brussel, 01.09.2000.